

Sprawozdanie

sejmowej Komisji dla spraw gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności w zakresie opieki nad przemysłem.

Wysoki Sejmie!

Z przedłożonego Wysokiej Izbie sprawozdania Wydziału krajowego z czynności w zakresie przemysłu krajowego (l. Wydz. kraj. 71.097), wraz z przyłączonym do niego sprawozdaniem rocznem z czynności Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego, okazuje się, iż na tem polu budzi się u nas ruch coraz żywszy.

Sejmowa Komisya dla spraw gospodarstwa krajowego stwierdza, iż tak Wydział krajowy, jak nie mniej także jego organ doradczy w sprawach przemysłowych, t. j. Komisya krajowa dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego — o ile pozwalały rozporządzałne na ten cel środki, spełniły niemal wszystkie zlecenia Wysokiego Sejmu zawarte w uchwałach z dnia 16. i 22. Stycznia 1886. roku.

Mianowicie objęto w zarząd kraju szkołę garncarską w Kołomyi i przeprowadzono jej zupełną reorganizację, tak, iż spodziewać się można obecnie z tego zakładu znakomitych korzyści dla rozwoju przemysłu garncarskiego na Pokuciu.

W sprawie organizacyi krajowych stacyi chemiczno-technologicznych — dla przemysłu naftowego i ceramicznego — organa krajowe spełniły ze swej strony wszystko, co w ich zakresie działania było możliwem, by organizacyę tych zakładów przyspieszyć. Obecnie spoczywa sprawa w ręku c. k. Rządu i spodziewać się należy, że ostateczne załatwienie formalności, wymaganych z powodu projektowanego umieszczenia stacyi doświadczalnych w gmachu c. k. szkoły politechnicznej we Lwowie, nie długo już ukończone zostanie.

Przez przeprowadzenie układów z c. k. Rządem w przedmiocie utworzenia państwowej szkoły fachowej dla ślusarstwa w Świątnikach górnych w powiecie Wielickim, uczyniono stanowczy krok naprzód ku szczęśliwemu załatwieniu tej sprawy, stojącej już od długiego szeregu lat na porządku dziennym. Komisya dla spraw gospodarstwa krajowego wyraża nadzieję, iż c. k. Rząd wprowadzi w życie ten zakład w terminie przyrzeczonem reskryptem J. E. Pana Ministra wyznań i oświecenia z dnia 6. Sierpnia 1886. l. 8.769, a to z wiosną r. b. Tembardziej zaś spodziewać się należy spełnienia ze strony c. k. Rządu tej obietnicy, iż tak ze strony gminy Świątniki górne, jak i ze strony funduszu krajowego skwapliwie uczyniono zadość wszelkim ze strony c. k. władz rządowych stawianym warunkom.

Komisya sejmowa łączy głos swój z zastrzeżeniem Wydziału krajowego, wyrażonem w odezwie do c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 31. Października 1886. L. 64.364, przeciwko wysokości ofiar, wymaganych ze strony c. k. Rządu na koszt założenia i utrzymania projektowanej szkoły ślusarskiej w Świątnikach, ofiar, które w żadnym stosunku nie stoją z hojnością c. k. Skarbu Państwa na podobne cele w innych krajach koronnych.

Co się tyczy szkoły garncarskiej w Porębie w powiecie Chrzanowskim, której organizacya w ubiegłym roku przygotowaną została, Komisya sejmowa nie widzi także powodu, dlaczegoby Skarb państwa nie miał wziąć do pewnego stopnia udziału w kosztach utrzymania tej jedynej fachowej szkoły garncarskiej na całym obszarze zachodniej części kraju.

W ogólności cała treść odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 25. Sierpnia 1885. L. 8.438/pr. dołączonej do sprawozdania Wydziału krajowego, a zawierającej odpowiedź c. k. Rządu na uchwałę sejmową z dnia 23. Października 1884. i memoriał Wydziału krajowego z dnia 16. Września 1884. L. 21.506, w którym wyłuszczone ze wszech miar usprawiedliwione żądanie kraju co do pomocy ze strony państwa w pokryciu kosztów szkolnictwa przemysłowego w Galicyi, jakkolwiek w zasadzie jest pełną życzliwością, co Komisya sejmowa chętnie i z wdzięcznością uznaje, to jednak nie zawiera wspomniane pismo takich oświadczeń, któreby dozwalały jasno zdać sobie sprawę z tego, do jakiego stopnia liczyć można na współudział Skarbu państwa w kosztach usiłowań, mających na celu rozwój fachowej nauki przemysłowej w naszym kraju przez stypendya, szkoły fachowe i kursa wędrownne.

Komisya mniema przeto, iż byłoby pożądanem, ażeby na podstawie wspomnianego powyżej reskryptu rządowego przeprowadzono układy w celu ustalenia norm udziału Skarbu państwa w kosztach szkolnictwa przemysłowego w Galicyi.

Urządzony w ubiegłym roku kurs feryalny w c. k. szkole dla artystycznego przemysłu we Lwowie dla nauczycieli rysunków w uzupełniających szkołach przemysłowych jest nowością, która przez należyte rozwinięcie myśli przewodniej, jaką c. k. Rząd kierował się w urzędzeniu tego kursu, oddać może krajowi znakomite usługi. Lecz zdaniem Komisji, życzyć by należało, ażeby kursa podobne nie ograniczały się wyłącznie tylko na nauce rysunków, lecz ażeby starano się i w innych kierunkach uzupełnić uzdolnienie naukowe ich frekwentantów przez dodanie do nauki rysunków i teoretycznych wykładów z zakresu przedmiotów, które w programie nauk uzupełniających szkół przemysłowych, z pewnością nie mniej ważne zajmują stanowisko jak nauka rysunków.

Z radością konstatuje Komisya dla spraw gospodarstwa krajowego wzmagający się nader pomyślnie rozwój wieczornych szkół przemysłowych uzupełniających, tudzież mnożenie się szkół fachowych, poświęconych rozmaitym działom przemysłu.

Lecz właśnie ta okoliczność wymaga ustalenia zasad organizacyi podobnych zakładów. Liczbą, znaczeniem społecznym, a wreszcie i ze względów budżetowych, zakłady te nabierają coraz większego znaczenia. Pora byłaby przeto, by ustrój ich oprzeć na stałych podstawach, mianowicie przez zasadnicze unormowanie przepisów co do rozkładu kosztów ich założenia i utrzymania, kwalifikacyi i stosunków prawnych nauczycieli tychże szkół, a wreszcie nadzoru nad nimi. W tym kierunku Komisya pozwala sobie przedłożyć Wysokiemu Sejmowi odpowiedni wniosek.

Wnioski Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego w sprawie reformy szkół wydziałowych męzkich, w myśl uchwały Sejmu z 23. Stycznia 1886. będą prawdopodobnie stanowiły przedmiot osobnej rozprawy w łonie Wysokiej Izby. Komisya dla spraw gospodarstwa krajowego ze swojego stanowiska wyraża zadowolenie, że ta sprawa nie schodzi z porządku dziennego. Zdaniem jej sama zmiana planu nauk, bez utworzenia odpowiednich zakładów dla kształcenia nauczycieli dla szkół uzupełniających i wydziałowych z kierunkiem przemysłowym, nie może okazać się praktycznie użyteczną.

Usiłowania miejscowej Rady szkolnej w Kańczudze, aby szkodzić tamtejszej krajowej szkole koronkarstwa, poparcie tych usiłowań przez Radę okręgową w Rzeszowie, wreszcie brutalny i niczem usprawiedliwić się nie dający czyn tamtejszego nauczyciela Barczaka, dają smutny obraz, jak władze te pojmują swe powołanie, jak mało poczuwają się do patryotycznego obowiązku popierania usiłowań kraju, ażeby przez urządzenie szkół fachowych i rękodzielniczych podnieść intelektualny poziom ludności rzemieślniczej.

Nie można przypuścić, ażeby Władze rządowe a w szczególności Rada szkolna krajowa, czyniąc zadość kilkakrotnemu wezwaniu wystosowanemu ze strony Wydziału krajowego, wydaniem stosownych rozporządzeń nie zapobiegła na przyszłość podobnym pożałowania godnym zajściom.

Jeden z powodów, że podobny wypadek w ogóle mógł mieć miejsce, należy szukać w tem, że szkoły krajowe fachowe i przemysłowe nie mają dotychczas charakteru szkół publicznych, należałoby zatem poczynić potrzebne starania, by szkoły fachowe przemysłowe i rękodzielnicze, utrzymywane lub subwencyonowane z funduszy krajowych, uznane zostały jako szkoły publiczne.

Przyznanie szkołom tym charakteru szkół publicznych jest tem bardziej wskazaniem i potrzebnem, ażeby szkoły te uczniom, kończącym naukę, udzielać mogły świadectwa uzdolnienia w myśl obowiązującej ustawy przemysłowej. W tym duchu przedkłada się odpowiedni wniosek do uchwały.

Szkoły fachowe przemysłowe i rękodzielnicze, utrzymywane z funduszy krajowych, mają dotychczas charakter prowizoryczny, w skutek czego i kierownicy fachowi tych zakładów, również prowizorycznie zajęci, nie mają zapewnionej przyszłości. Powodzenie i rozwój każdej z tych szkół jest tak ściśle związany z każdorazowym kierownikiem zakładu, że okazuje się koniecznem, by dobrym i zdolnym kierownikiem, którzy w każdej mierze odpowiadają wymaganiom, a pracą i staraniem przyczyniają się do rozwoju i wzrostu szkoły sobie powierzonej — dać przynajmniej możność pod pewnemi warunkami, dobiecia się do stanowiska stałego, dającego możność dosłużenia się emerytury.

Komisja krajowa poruszając tę sprawę nie ma na myśli żądać ustanowienia stałego etatu nauczycieli dla szkół fachowych, sądzi jednak, że byłoby wielce pożądanem, by w tym względzie Wysoki Sejm powziął pewne postanowienia, któreby przyczyniły się tak do utrzymania kierowników dobrych na stanowisku, które zajmują, jak niemniej zachęcić byłyby w stanie uzdolnionych i należycie wykształconych ludzi do poświęcenia się zawodowi nauczycielskiemu przy szkołach fachowych krajowych.

Do zamierzonego celu wystarczyłoby ustanowienie pewnej ograniczonej ilości etatowych nauczycieli dla szkół krajowych przemysłowych, z prawem do emerytury. Nauczyciel dobry miałby podówczas nadzieję dobiecia się stałej posady i zapewnienia sobie na starość emerytury, a na wypadek śmierci pewne zaopatrzenie pozostałej rodzinie.

Objęte sprawozdaniem Wydziału krajowego na podstawie uchwał Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego, wnioski względem utworzenia krajowego funduszu przemysłowego, pod zawiadostwem Banku krajowego, odpowiadają uchwałom Wysokiego Sejmu, zapadłym na posiedzeniach z dnia 15. i 16. Stycznia 1886. r. Podzielając w zupełności przekonanie o potrzebie utworzenia takiego funduszu stałego, któryby dozwalał udzielanie zasiłków i pożyczek na cele przemysłowe, oprócz na podstawie stałego regulaminu i administrację tegoż funduszu również na stałych oprócz normach, polecamy Wysokiemu Sejmowi jak najgoręcej przyjęcie ku temu celowi zmierzających wniosków Wydziału krajowego, a względnie Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego.

Pomiędzy licznymi trudnościami tamującymi rozwój pomyślny Towarzystw zarobkowych, Wydział krajowy wskazuje w swem sprawozdaniu także na przeciążenie ich podatkami i przytacza dla przykładu, że z rzeczywistego czystego zysku Towarzystwa tkaczy

w Białowej za rok 1885. kwotę 154 zł. 27 $\frac{1}{2}$ ct. wynoszącego, przypada na podatek 129 zł. 76 ct.

Wśród takich stosunków jest rzeczą niemożliwą, aby majątek Towarzystw zarobkowych mógł odpowiednio wzrastać, aby mogły odpowiednio pomnażać się fundusze rezerwowe, **skoro** prawie całe ich czyste zyski pochłaniają podatki.

Przyczyny złego szukać należy częścią w mylnem zastosowaniu obowiązujących ustaw podatkowych, częścią zaś w ich niedostateczności.

Patent cesarski z dnia 29. Października 1849. (Dz. u. p. Nr. 439), którym zaprowadzono podatek dochodowy, nie ma zastosowania do Towarzystw zarobkowych i gospodarczych, związanych na podstawie ustawy z dnia 9. Kwietnia 1873. (Dz. u. p. Nr. 70), jeżeli one ograniczają swą działalność tylko do własnych członków. Co do takich Towarzystw obowiązują ustawy z dnia 27. Grudnia 1880. (Dz. u. p. Nr. 151) i z dnia 14. Kwietnia 1885. (Dz. u. p. Nr. 43). Wedle tych ustaw czysty zysk Towarzystw zarobkowych, jeżeli nie przenosi 300 zł., wolnym jest od podatku dochodowego (§. 3. ust. z r. 1880. art. I. §. 2. ust. z r. 1885). Jeżeliby więc ustawy te stosowano ściśle do Towarzystw surowcowych, o ile one sprzedają swym członkom, do Towarzystw magazynowych bezwzględnie, do Towarzystw produkcyjnych z ograniczeniem wymaganem ustawą, już przez to samo stworzonoby nader pomyślne warunki dla ich rozwoju. Praktyka władz podatkowych jednak zdaje się wskazywać na to, że za podstawę do opodatkowania Towarzystw służy im patent z r. 1849., wedle którego podatek dochodu surowego, w który ma się wliczać także niezbędne wydatki administracyjne przy prowadzeniu przedsiębiorstwa, jak n. p.: płace urzędników, dyrekcji i t. p.

Towarzystwa zarobkowe w kraju naszym mają służyć i służą bezpośrednio interesom rzemieślników i rolników trudniących się przemysłem domowym. Gdy zaś przemysł domowy z niektórymi ograniczeniami wolny jest od podatku, przeto wypada dążyć do tego, aby wszystkie Towarzystwa zarobkowe w kraju naszym bez względu czy rozszerzają swą działalność tylko na członków lub także na nieczłonków — podpadały bez wyjątku pod ustawę z r. 1880. i 1885.

Wskazaniem więc jest rozszerzenie i uzupełnienie w tym kierunku ustaw przytoczonych, w myśl czego stawia Komisja odpowiednie rezolucje.

W jednym tylko punkcie nie stało się zadość życzeniom Wysokiej Izby, wyrażonym w Jej uchwałach z d. 16-go Stycznia 1886 r. w zakresie spraw przemysłowych — a to mianowicie uchwale, mocą której Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu: „by zreorganizował Komisję krajową dla spraw przemysłowych z uwzględnieniem potrzeby nabycia dla niej sił fachowych i by przyznał jej nowym statutem wypracować się mającym, oprócz dotychczasowego zakresu działania w sprawie szkolnictwa przemysłowego, także i prawo nadzoru nad wszelkimi przedmiotami tyczącemi się rozwoju przemysłu w kraju.“

Ani w sprawozdaniu Wydziału krajowego, ani w sprawozdaniu Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego — nie znajdujemy jakiegokolwiek wniosku pozytywnego w tym kierunku. Być może, że przedmiot nie dojrzał jeszcze do ostatecznego załatwienia, gdyż wymaga on niewątpliwie studyów i doświadczeń dłuższych, nie da się załatwić bez uprzednich rokowań co do pytania: jakie stanowisko zamierza zająć c. k. Rząd co do urządzenia stałej opieki nad rozwojem przemysłu w kraju naszym, w sposób bardziej intensywnej — jak dotychczas. Komisja sejmowa wyraża jednak nadzieję, iż na najbliższą sesję sejmową będą już mogły być przygotowane pewne wnioski w sprawie reorganizacji Komisji przemysłowej.

W myśl uwag powyższych Komisya dla spraw gospodarstwa krajowego wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności w zakresie przemysłu krajowego z d. 1. Grudnia 1886. l. 71.097.

II. Na szkolnictwo przemysłowe i popieranie przemysłu domowego i rękodzielniczego wstawia się w budżet krajowy na rok 1887. kwota 59.480 zł.

III. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby przeprowadził rokowania z c. k. Rządem względem oznaczenia zasad subwencyonowania z funduszków państwa fachowych szkół przemysłowych, szkół uzupełniających i wydziałowych z kierunkiem przemysłowym.

IV. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby wszedł w układy z c. k. Rządem co do organizacyi zakładów dla kształcenia nauczycieli dla uzupełniających i wydziałowych szkół z kierunkiem przemysłowym — tudzież nadzoru fachowego nad niemi.

V. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by poczynił starania, ażeby szkołom fachowym przemysłowym i rękodzielniczemu, utrzymywanym z funduszków krajowych, przyznano charakter szkół publicznych, jak również, by szkoły te miały prawo udzielać świadectwa uzdolnienia w myśl obowiązującej ustawy przemysłowej.

VI. Poleca się Wydziałowi krajowemu, by wspólnie z komisją krajową zbadał, czy i o ile dałaby się utworzyć choćby mniejsza ilość posad nauczycieli z prawem do emerytury dla kierowników szkół przemysłowych utrzymywanym z funduszków krajowych — i przedłożył odpowiednie wnioski na najbliższej Sesji sejmowej.

VII. Sejm ustanawia stały fundusz przemysłowy przeznaczony na wspieranie przedsięwzięć pożytecznych dla rozwoju przemysłu krajowego przez udzielanie pożyczek — i przeznaczona na uposażenie tego funduszu przez lat dziesięć począwszy od 1. Stycznia 1887. po 30.000 zł. rocznie, nadto wciela do tego funduszu wszystkie sumy, które począwszy od 1. Stycznia 1888. wpłyną tytułem procentów lub tytułem zwrotów pożyczek udzielonych lub udzielić się mających z funduszu krajowego na poparcie przemysłu krajowego.

Funduszem tym rozporządza Wydział krajowy po wysłuchaniu Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego. W tych granicach administracya funduszu tego oddaną będzie Bankowi krajowemu.

Na zasiłki bezzwrotne dla przemysłu krajowego przeznacza się w budżecie na rok 1887. sumę 7.000 zł.

VIII. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu ponownie, ażeby na najbliższą sesję Sejmową przygotował wnioski względem reorganizacyi Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego — w myśl uchwały Sejmu z d. 11. Stycznia 1886. r. punkt 5.

Nadto raczy Wysoki Sejm uchwalić następujące rezolucye do c. k. Rządu.

1. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby nakazał organom podwładnym, iżby przy nakładaniu podatku zarobkowego i dochodowego ściślej przestrzegały postanowień ustawy z dnia 27. Grudnia 1880. (Dz. pr. p. Nr. 151) i ustawy z dnia 14. Kwietnia 1885. (Dz. pr. p. Nr. 43), którym podlegają Towarzystwa zarobkowe i gospodarcze, opierające się na ustawie z dnia 9. Kwietnia 1873. (Dz. u. p. Nr. 70).

2. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w drodze ustawodawczej wyjednał rozszerzenie mocy obowiązującej wymienionych wyżej ustaw z r. 1880. i 1885. także i na te Towarzystwa

zarobkowe i gospodarcze, opierające się na ustawie z 9. Kwietnia 1873., których zakres działania obejmuje członków i nieczłonków.

3. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby przyspieszył przyrzeczone oddanie potrzebnych ubikacji w gmachu c. k. Szkoły politechnicznej we Lwowie, celem wprowadzenia w życie krajowych stacyi chemiczno-technologicznych dla keramiki i przerobów z nafty.

4. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby przedsięwziąć raczył odpowiednie środki celem wprowadzenia w życie państwowej szkoły fachowej dla ślusarstwa w Świątnikach górnych, w powiecie wielickim, w terminie oznaczonym w reskrypcie c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 21. Sierpnia 1886. l. 8.439/pr. t. j. od Wielkiejnoey 1887. r.

Sejm popiera także jak najusilniej oświadczenie Wydziału krajowego wyrażone w odezwie z d. 31. Października 1886. l. 64.364, że c. k. Skarb państwa nie powinien wymagać tak znacznych ofiar z funduszków krajowych na koszt przyszłego utrzymania fachowej szkoły ślusarskiej w Świątnikach górnych, jak to oznaczono w reskrypcie J. E. p. Ministra wyznań i oświaty z dnia 6. Sierpnia 1886. l. 8.769.

5. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby zapewnił odpowiednią subwencję na utrzymanie fachowej szkoły garncarskiej w Porębie w powiecie chrzanowskim.

6. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wyznaczył odpowiednią ilość stypendyów z funduszków państwowych dla wykształcenia kandydatów na nauczycieli i instruktorów fachowych szkół przemysłowych w Galicyi, tudzież na nauczycieli wędrownych.

Lwów, dnia 12. Stycznia 1887.

Przewodniczący:

Stanisław Polanowski w. r.

Sprawozdawca:

Wierzbicki w. r.